

اجرای موازین حقوق بشر مناسبت‌ترین راه در مبارزه با فساداداری

نیلوفر شریف بختانی^۱

خلاصه مقاله: اجرای موازین حقوق بشر مناسبترین راه در مبارزه با فساداداری توسعه حقوق انسانی در جامعه ای بدون فساد، در نظریه های جهانشمول مختلف مورد توجه بوده است، با پیدایش حکومت حتی در ابتدایی ترین شکل خود، پدیده فساد اداری هم به شیوه ها و اشکال مختلف بروز پیدا کرده و باعث واکنشهای متعددی از جانب توده مردم شده است. در این مقاله با بررسی تجربه کشورهای مختلف در مبارزه با فساد اداری و تطبیق آنها با سازوکارهای حقوق بشری، نشان داده خواهد شد که ابزارهای مناسب برای مبارزه با فساداداری اغلب حقوق بشری هستند. بنابراین در هر جامعه ای که حقوق بشر اجرا شود، فساداداری کاهش می یابد و هر جا فساداداری افزایش یابد حقوق بشر نادیده گرفته شده است.

مقدمه:

توسعه حقوق انسانی در جامعه ای بدون فساد، در نظریه های جهانشمول مختلف مورد توجه بوده، با پیدایش حکومت حتی در ابتدایی ترین شکل خود پدیده فساد اداری هم به شیوه ها و اشکال مختلف بروز پیدا کرده و باعث واکنشهای متعدد از جانب توده مردم شده است. در آغاز این بحث شایسته است تعریفی از فساداداری ارائه نماییم. صورت بندی مساله ای مثل فساداداری کاری بسیار مشکل است. فساد تعریف مشخصی ندارد و از منطقه ای به منطقه دیگر تفاوت می کند. در واقع فساداداری از جنبه های مختلف اقتصادی، حقوقی، جامعه شناسی، علوم سیاسی و انسان شناسی قابل بررسی است اما در عین وجود تفاوتها یک تعریف مضیق در همه جا پذیرفته شده است. فساداداری سوء استفاده از مقام عمومی برای نفع شخصی است. بر اساس آنچه از مطالعات تاریخی برمی آید، اکثر حکومتها - حتی حکومتهای دارای نظام استبدادی - نسبت به موضوع فساداداری کارگزاران خود حساسیت به خرج داده و حداقل برای جلوگیری از شورش مردم و کاهش نارضایتی ها، تظاهر به مقابله با این امر کرده اند. از دیگر سو با رشد فساداداری در جامعه، اجرای حقوق بشر به نحو چشمگیری با مانع روبرو می شود؛ گویی مبارزه با فساداداری و اعتدالی حقوق بشر در جامعه دو روی یک سکه اند که نه تنها تأثیرات همسانی دارند بلکه از ابزارهایی یکسان نیز استفاده می کنند. از همین رو با توجه به واقعیات موجود اجتماعی، در این مقاله ابتدا به آثار فساداداری بر اجرای موازین حقوق بشر و سپس راههای مبارزه با فساد با ابزارهای حقوق بشری را از نظر گذرانده ایم.

الف - تأثیر فساداداری بر اجرای موازین حقوق بشر

برای درک تأثیر فساد اداری بر اجرای حقوق بشر باید به طیف وسیع حقهایی که به علت وجود فساد در جامعه نقض می شوند توجه کرد. به طور معمول در هر کشور در حال توسعه شهروندان برای دستیابی به حقوق اولیه خود به کارکنان مدارس، بیمارستانها و مقامات اداری محلی باید رشوه پرداخت کنند. اما این رشوه های خرد

^۱ کارشناس ارشد حقوق بشر از دانشگاه شهید بهشتی

تنها یک روی سکه هستند. حقوق مردم به وسیله مقامات ارشد جامعه نیز نقض می شوند، به عنوان مثال وقتی یک مقام فاسد کمکهای انسان دوستانه رسیده برای مردم فقیر را به حساب خود واریز می کند یا منابع بزرگ ملی را که باید صرف خدمات اجتماعی به شهروندان شود برای تضمین حکومت خود با بهای کم به دیگران می فروشد، ناقض حقوق بشر در سطحی وسیع است. این شرایط غیر از نقض حقوق ابتدایی مردم، امکان هرگونه اعتراضی را از آنها می گیرد. در واقع رژیم حاکم برای حفظ حکومت خود و از دست ندادن فرصت به اقدامات شدیدتری دست می زند که شرایط را برای مردم بدتر می کند. یعنی رشته ای از نقضها پی در پی پدید می آید. یک نمونه واضح از چنین شرایطی در دهه ۱۹۹۰ مشکلات ژنرال اباچا در انتخابات نیجریه بود. در این قضیه میان نظامیان نیجریه ای و کمپانی نفتی شل توافقی صورت گرفت. در این توافق به این کمپانی اجازه داده شد که سرزمین نیم میلیون اگانیایی را از نظر اکولوژیکی خراب کند و سبب مرگ هزاران تن از آنان از جمله اعدام نویسنده مشهور و صلح طلب کن سارو- ریوا شود.^۲

در واقع عملکرد فساد اداری مثل عملکرد هراگان زنده بدن انسان است که وقتی با تهدید مواجه می شود از خود دفاع می کند. پس وقتی از نقض حقوق بشر حرف می زنیم این نکته را نیز باید در ذهن داشته باشیم که طبقه بندی این نقضها به دلیل تفکیک ناپذیری حقوق بشر نمی تواند دقیق باشد هر چند که به تفهیم مطالب کمک می کند.

۱- فساد اداری حقوق مدنی و سیاسی را نقض می کند:

اصل عدم تبعیض اساسی ترین حق بشری است که در ماده ۲ اعلامیه حقوق بشر، میثاق حقوق مدنی و سیاسی و میثاق حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مورد تاکید قرار گرفته است. ماده ۲۶ میثاق حقوق مدنی و سیاسی حق برابری افراد در برابر قانون را تضمین می کند بنا بر این هر گونه تمایزی میان گروهها باید منطقی باشد، مثلاً می توان اشخاص نابینا را از رانندگی منع کرد یا به کودکان حق رای نداد اما وقتی شخصی از طرف یک مقام اداری - به طور خودسرانه - امتیازی ویژه دریافت می کند قابل قبول نیست. وقتی شخصی پیشنهاد رشوه به یک مقام اداری می کند - پول یا امتیاز - این فرد فوراً امتیازی را بدست می آورد که سایر افراد فاقد آن هستند. کارش در مدت کوتاه تری تمام می شود یا می تواند به هدفی غیر قانونی مثلاً کاهش مالیات برسد.

بیشترین نمود تبعیض در دادگاه هاست، وقتی که دادرسی بی طرفانه و عادلانه نیست. از مهمترین علل دادرسی ناعادلانه فساد یا وابستگی سیاسی قضات است. "وقتی فساد اداری سیستماتیک در کشوری وجود دارد قضات نمی توانند در برابر دولت بی طرف باشند. پس فردی که تلاش می کند تا با فساد اداری مبارزه نمایند می تواند به دادرسی عادلانه امیدی داشته باشد."^۳

به عنوان مثال، در سال ۱۹۹۸ روزنامه فاینشیل تایمز گزارش داد که: "ده قاضی ونزوئلایی برای تغییر در احکامشان به نفع مافیای مواد مخدر رشوه دریافت کرده اند و سیستم قضایی ونزوئلا به یک سیستم معامله منافع تبدیل شده است."^۴

نمونه دیگر که شایع ترین نوع نقض حقوق مدنی - سیاسی است، نقض حق دسترسی آزادانه مردم به اطلاعات است. این حق ابزاری در دست مردم برای مشارکت سیاسی است. دسترسی به اطلاعات شامل دسترسی به قوانین نحوه اجرا و آیین نامه های آنهاست. آشنایی مردم با این اطلاعات کار مقامات دولتی فاسد را سخت می کند، زیرا دیگر نمی توانند خودسرانه تصمیم بگیرند و یا پولی را به حساب خود یا خویشاوندانشان واریز نمایند.

۲- فساد اداری حقوق اقتصادی اجتماعی و فرهنگی را نقض می کند:

مشکل اساسی در این بخش از آنجاست که می شود که دولت برای اجرای این حقوق باید گامهایی مناسب بردارد و برای انجام این امور به بودجه و تخصیص منابع احتیاج است. در شرایطی که فساد سیستماتیک در دولت ریشه دوانده، تعریف مخارج دولت هم به وسیله یک مقام فاسد صورت می گیرد. فساد اداری مقامات سبب می شود دولت در بخشهای زیربنایی مثل بهداشت و آموزش و پرورش کمتر هزینه کند. این مساله تأثیرات جانبی دیگری نیز دارد. به عنوان مثال اگر دولت در بخش سلامت کمتر هزینه کند بیماریها افزایش یافته و واضح است که حق بر بهداشت مردم نقض می شود. از سوی دیگر اغلب کمکهایی که از خارج به دولتهای در حال توسعه می شود برای تقویت همین بخش است و یک مقام فاسد علاوه بر نقض حقوق مردم با واریز کردن این پول به حساب شخصی خودش مردم را از کمکی که حقشان بوده محروم می کند. "آمار نشان می دهد که بانکهای سوییس تنها

بر اساس آنچه از مطالعات تاریخی برمی آید، اکثر حکومتها - حتی حکومتهای دارای نظام استبدادی - نسبت به موضوع فساد اداری کارگزاران خود حساسیت به خرج داده و حداقل برای جلوگیری از شورش مردم و کاهش نارضایتی ها، تظاهر به مقابله با این امر کرده اند

برای سران آفریقا بیش از بیست بلیون دلار پول نگهداری می کنند.^{۷۷} به طور کلی می توان گفت که عدم تخصیص مناسب منابع می تواند به اشکال مختلف نقض حقوق بشر منتج شود. می توان مثالهای زیادی از نقض این حقوق بیان کرد، از این جمله مساله دفن زیاله های سمی کشورهای صنعتی در آسیای جنوب شرقی است. مقامات این کشورها درازای دریافت مبالغ کلان اجازه دفن این زیاله ها را دادند و حق بر سلامت مردم را نقض کردند.

در سطح خرد نیز حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی نقض می شوند. در یک کشور در حال توسعه، برای ثبت نام در مدارس، دادن نمره و یا مدرک، رشوه در یافت می کنند. در بیمارستانها، برای گرفتن اتاق بهتر و خدمات بیشتر باید رشوه پرداخت کرد یا امتیازی را به مسئول آنجا پیش کش نمود.

۳- فساد، حقوق همبستگی را نقض می کند:

حق بر محیط زیست سالم از جمله حقوق بشری است که امروزه در باره آن بسیار صحبت می شود. فساداداری می تواند به آسانی این حق را زیر پا بگذارد. اگر به مثال قبل توجه کنیم در می یابیم دفن زیاله های سمی علاوه بر نقوض گفته شده، صدمات جبران ناپذیری به محیط زیست این افراد وارد می کند. اما نقض حقوق همبستگی در همین جا تمام نمی شود.

اعلامیه حق بر توسعه، بوسیله سازمان ملل در سال ۱۹۸۶ با اکثریت مطلق به تصویب رسید. این اعلامیه، حق بر توسعه را یک حق بشری می داند که فرآیند خاصی دارد و شامل نظام بشری و آزادیهای اساسی ای می شود که در میثاقین آمده است. این حق بر افراد و دولتها تعهداتی را بار می کند. در واقع اگر حق بر توسعه را تجمیع تمام حقوق بشری در فرآیندی رو به پیش بدانیم، با وجود نقض های بسیاری که در گذشته گفتیم، فساد مانع بزرگی در اجرای این حقوق است. زیرا با نقض هر کدام از حقوق میثاقین، حق بر توسعه به شکل مضاعف نقض می شود.

از سوی دیگر، فساد اداری فرهنگ عدم اعتماد را در جامعه رواج می دهد، آرامش و امنیت را زیر سوال می برد و تبعیض و نارضایتی را دامن می زند. در چنین فضایی صلح هرگز مستقر نمی شود و واضح است که حق مردم بر زندگی در این محیط نقض می شود.

شاید حتی بتوان گفت از آنجا که این حقوق نسبت به حقوق مقرر در میثاقین از ضمانت اجرای کمتری برخوردارند بیشتر و راحت تر پایمال می شوند.

ب- مقابله با فساد اداری با ابزار حقوق بشر

با وجود تمام این نقضها ما بر آنیم تا ثابت کنیم که تنها راه مقابله با فساد اداری حقوق بشر است. دلیل این مدعا نیز آن است که درنگاهی کلی و بایک بررسی استقرایی به این نتیجه می رسیم که تمامی کشورهای جهان در مبارزات خود برای رفع مشکل فساد اداری به راهکارهایی دست یازیده اند که در مجموعه حقوق بشر قرار می گیرند. این ابزارها در دووجه قابل بررسی هستند، اول تدابیری که از درون نظام و با خواست دولت شکل می گیرد و دیگری مکانیسمهایی که ماهیتی مردمی دارند.

اول- حرکت از درون نظام:

برای مبارزه با فساد اداری ابتدا باید میان تمام کسانی از این مشکل ضربه می خورند ائتلافی ایجاد شود. در واقع نوعی از هماهنگی در این شرایط می تواند کار -آمد باشد. مانند یک ماشین سالم، هیچکدام از بخشهای یک جامعه دموکراتیک نمی توانند به تنهایی کار کنند، اگر یک بخش معیوب باشد یا وجود نداشته باشد ماشین کار نمی کند.^{۷۸} برای پاکسازی جامعه از بلای فساد اداری به انتخابات آزاد، دادرسی عادلانه، نیروی انتظامی بی طرف، رسانه های آزاد، سازمانهای غیردولتی حرفه ای، شرایط عادلانه کار، بهداشت و... نیاز است. مضاف بر اینها، شفاف سازی، پاسخگویی، مسئولیت پذیری و آزادی اطلاعات نقش مهمی بازی می کنند. بدلیل ارتباط عمیقی که میان اجرای حقوق بشر و مبارزه با فساد وجود دارد، هرگاه دولتی در ساختار خود به اصلاحاتی دست زده، متقابلاً نرخ فساد در آن جامعه کاهش یافته است. به عنوان مثال یک پژوهش بر ۶۶ کشور نشان داد که با افزایش حضور زنان در عرصه اجتماع فساد اداری در جوامع کاهش می یابد.^{۷۹} تدابیر دولت را می توان در چند بخش مطالعه کرد:

* قضات سالم:

بیشترین نمود تبعیض در

دادگاه هاست، وقتی که

دادرسی بی طرفانه

و عادلانه نیست، از مهمترین

علل دادرسی ناعادلانه

فساد یا وابستگی سیاسی

قضات است

مشکل در سیستم قضایی یک کشور تنها سبب نقض حق بر محاکمه عادلانه نمی شود، بلکه در را برای سوء استفاده بیشتر و رواج رشوه خواری باز می کند.

برای جلوگیری از این اتفاق سازمان ملل در هفتمین کنگره خود برای پیشگیری از جرم و رفتار با خاطیان، قانون "اصول اولیه قضاوت مستقل" را منتشر کرد. این قانون شامل یکسری اصول راهنما برای کمک به سیستم قضایی است. این کنگره در ایتالیا تشکیل شد زیرا قضاوت این کشور در دهه ۱۹۸۰ بی باکانه با فساد جنگیده بودند. قدم بعدی تلاش آنها برای تعقیب جزایی فساد بود. زیرا خود قضاوت ممکن بود به دلایل واهی متهم شوند تا نتوانند به مبارزات خود ادامه دهند.

یک گزارش از "موسسه شفافیت بین الملل" نشان داد که استراتژی مبارزه با فساد در کشورهای مختلف متفاوت است. "در ویتنام و چین، دادرسی و محکومیت به خاطر فساد در یک پروسه کوتاه به اعدام ختم می شود. اما از جهت دیگر صرف قانون مناسب برای مبارزه کافی به نظر نمی رسد. بلکه باید مبارزه بر پایه یک فرهنگ همه گیر ومدنی شفاف سازی و پاسخگویی قرار گیرد. آن چنان که تجربه نشان می دهد فساد به شکل موثر تنها زمانی متوقف می شود که استراتژی مبارزه با فساد شامل حاکمیت قانون باشد.

می توان گفت که آزادی اطلاعات همراه با چارچوبه قانونی لازم برای تعقیب و رسیدگی بر اساس آن اطلاعات، منجر به یک فرهنگ مبارزه با فساد اداری می شود.

* آزادی اطلاعات:

کنترل رشد فساد اداری در جامعه نیازمند قوانین آزادی اطلاعات است. این قوانین باید امکان دسترسی بیشتری به اطلاعات و اسناد فعالیتهای حکومتی و کسب خدمات فراهم آورند. از شهروندان عادی گرفته تا افراد حرفه ای مثل روزنامه نگاران، وکلا، فعالان اجتماعی و... باید به این اطلاعات دسترسی داشته باشند. در واقع حق دسترسی به اطلاعات برای مشارکت در امور کشور ضروری است. اغلب درخواست کنندگان اطلاعات مردم عادی یا تجار هستند که به دنبال اطلاعات مربوط به فعالیتهای می گردند. در اکثر کشورها قوانین مربوط به حق بر دسترسی به اطلاعات مردم را در این راه یاری می کنند. سازمانهای غیر دولتی نیز در این راه بسیار موثرند. آنها با گرفتن اطلاعات مربوط به عملکرد دولت انجام اعمال غیر عادلانه را برای دولت سخت می کنند. همچنین، با دسترسی به اطلاعات مربوط به تصمیمات کلان و کمکهای بلاعوض به سازمانهای دولتی، نظارت مستقیمی بر کار دولت دارند. این نظارت سبب مس شود مدیران در کار خود بیشتر دقت کنند. اما این اطلاعات باید استفاده شوند. اگر رسانه ها با زور و تهدید ساکت شوند و مردم در ترس دائمی به سر برند، اطلاعات بی خاصیت در آرشوهای باقی می مانند و بین شبکه هایی که می خواهند فساد اداری را کنترل کنند رد و بدل نمی شوند. استفاده صحیح از این اطلاعات در بلند مدت به فرهنگ مناسب احتیاج دارد. در عین حال جالب است بدانیم که اجبار به سکوت در برابر فساد متخصصان کشورهای در حال توسعه نیست. "در سال ۱۹۹۸ مجله تایمز در لندن گزارش داد فریاد موسسات انتشاراتی کتاب در فرانسه به خاطر نوع جدیدی از سانسور بلند شده است. این سانسور به کتابهای خاصی که سئوالات دقیقی درباره فساد رایج در دادگاههای تجارت می پرسند، تحمیل می شود"^{۱۳}

* نهاد ملی مبارزه با فساد اداری:

"نهاد ملی مبارزه با فساد اداری، موسسه ای است که می تواند در زمینه مبارزه با فساد اداری موثر باشد. این نهاد بوسیله مدیریت صحیح و گروهی حرفه ای می تواند به بخشهای مختلف دولت و قرارداددهای کاری سرکشی کند و امکان بروز فساد را کاهش دهد. این نهاد از تکنیکهای جدید مبارزه است که بعضی کشورها از آن استفاده کرده اند. نیجریه و سنگاپور توانستند وضعیت خود را با کمک یکی از این نهادها بهتر کنند.

بعضی نویسندگان عقیده دارند قرار گرفتن این نهاد در دفتر شخص اول مملکت باعث می شود که از قدرت بیشتری برخوردار شود، هر چند که از طرف دیگر این وضعیت می تواند خودش فسادآور باشد. به عنوان مثال گزارش نهاد ملی تانزانیا قبل از انتشار باید به اتاق رییس جمهور می رفت و او می توانست هر گونه تغییری را در آن اعمال کند.

برای پیشگیری از این وضعیت، نهاد ملی باید از اصولی پیروی کند. این نهاد باید از سوی بالاترین مقام سیاسی کشور حمایت شود، در عین حال باید در عملکرد خود استقلال سیاسی و عملی داشته باشد یعنی بتواند بالاترین سطوح دولت را بازرسی کند.^{۱۴}

برای بازرسی این نهاد به اطلاعات و شهادت گواهان احتیاج دارد. برای دادن شهادت، گواهان باید احساس امنیت داشته باشند. در واقع این نهاد بر اطلاعات مردم تکیه دارد پس باید راه را برای مشارکت آنها باز کند. معمول است که نهاد ملی بتواند از دارندگان اطلاعات حمایت کند. در بعضی قضایا، مطلعین ممکن

فساد اداری مقامات
سبب می شود دولت در
بخشهای زیر بنایی مثل
بهداشت و آموزش و
پرورش کمتر هزینه کند

است ما مورین رده پایین حکومت باشند که از رفتار فاسد روسای خود ناراحتند. آنها نگران از دست دادن کار خود هستند یا می ترسند به اطرافیان شان صدمه ای وارد شود. پس نه تنها باید از مطلعین حمایت قانونی به عمل آید بلکه باید از تمامیت فیزیکی آنها و وابستگان شان نیز محافظت شود. برای مبارزه با فساد اداری نهاد ملی باید دارای اختیارات ویژه ای باشد. این نهاد باید آمادگی داشته باشد که حتی به تخلفات رییس جمهور رسیدگی کند. زیرا هیچ کس خارج از حاکمیت قانون نیست. عموماً مدیر نهاد ملی نمی تواند رییس جمهور را در دوره کاری اش تعقیب کند اما اگر دلایل قوی مبنی بر خطای بودن رییس جمهور در دست بود، مدیر می تواند از مجلس بخواهد که رییس جمهور را دعوت نموده و تحقیقات لازم را به عمل آورد.

علاوه بر این این نهاد باید اختیار مصادره و ضبط اموال، صدور دستور ممنوعیت خروج از کشور و حتی بازداشت موقت را داشته باشد اما برای استفاده از آنها به دلایل منطقی نیاز دارد.^{۱۳} "نهاد ملی مبارزه با فساد اداری نباید خود به شکل مامنی برای فساد درآید. این نهاد می تواند از دولت توضیح بخواهد و دولت نیز باید پاسخهایی روشن و دقیق به آن ارائه کند. از سوی دیگر این نهاد باید خود در برابر مجلس پاسخگو باشد زیرا حاکمیت و نظارت مردم از طریق مجلس تجلی می یابد. کمیته ای از طرف مجلس بر عملکرد نهاد نظارت می کند و گزارش سالانه آن را مورد بررسی قرار می دهد."^{۱۴}

* شفافیت و مسئولیت پذیری:

از دیگر عملکردهای مهم دولت در راه مبارزه با فساد اداری شفافیت و مسئولیت پذیری است. از جهت ساختار دولت، شفافیت و مسئولیت پذیری در شرایط تمرکز زدایی بهتر محقق می شود. تمرکز زدایی یکی از ثنوریهای مهم در اداره کشور است اما از جنبه سیاسی این نظریه به دلیل سه اصل عمده اهمیت می یابد: مسئولیت پذیری، شفافیت و مشارکت مردمی. مشارکت به این معنی است که نقش شهروندان در انتخاب مقامات و تعیین خط مشی آنان افزایش یابد - به عبارت دیگر مردم در عملکرد دولت دخالت داشته باشند.

مسئولیت پذیری می تواند روی دیگر سکه مشارکت باشد. مسئولیت پذیری زمانی حاصل می شود که یک مقام دولتی عملکرد و ناتوانی های خود را توضیح دهد. در واقع تلاشها برای افزایش مشارکت وقتی موفق هستند که مردم از طریق مشارکتشان بتوانند مسئولیت را به مقامات محلی به خاطر اعمالشان تحمیل کنند. از این راه شفافیت در دولت نیز حاصل می شود.

شفافیت در دولت و فساد اداری دو وضعیت متضاد هستند. شفافیت بیشتر در عملکرد دولت سبب کاهش فساد در جامعه می شود. امروزه بسیاری از کشورهای جهان در راه دموکراسی گام بر می دارند و سعی می کنند مقامات دولتی را در مقابل رای دهنندگان مسئول باشند. این نگاه سبب افزایش شفافیت در دولت می گردد.^{۱۵}

تمام موارد گفته شده از قضات و دادگاههای مستقل گرفته تا آزادی اطلاعات، حاکمیت قانون، شفافیت و مسئولیت پذیری همه ابزارهایی هستند که از درون دولت می توانند با فساد اداری مبارزه کنند اما از سوی دیگر بارها در متون حقوق بشری به آنها اشاره شده و برای اجرای کامل تر و بهتر حقوق بشر توصیه شده اند. برای استفاده از این مکانیسمها دولت باید ابتدا با مقولات حقوق بشری آشنا شود تا با کمک آنها فساد اداری را ریشه کن کند. این ابزارها نشان می دهند که بین موازین حقوق بشر و فعالیتهای مقابله با فساد اداری رابطه ای غیر قابل انکاری وجود دارد. به دلیل همین رابطه نگاه دولت در مبارزه با فساد اداری باید حقوق بشری باشد تا بتواند از نقضهایی که بدلیل فساد اداری خصوصاً در سطح کلان به خاطر تصمیمات غلط حکومتی پدید می آید جلوگیری کند.

دوم - نظارت های مردمی

در کنار ابزارهایی که دولت باید استفاده نماید، مردم نیز دارای تکالیفی هستند تا مقابله با فساد اداری در جامعه عمیق تر و سریعتر پیش رود. در واقع اصلی ترین عملکرد مردم نظارت بر اعمال دولت است که این نظارت از روشهای مختلفی محقق می شود.

* سازمانهای غیر دولتی

"سازمانهای غیر دولتی بیش از سازمانهای وابسته به سازمان ملل به توسعه کمک می کنند. آنها در بسیاری از کشورها خدماتی را ارائه می دهند که سایرین قادر به انجام آن نیستند. آنها سعی می کنند تا در دستیابی

نهاد ملی مبارزه با فساد اداری موسسه ای است که می تواند در زمینه مبارزه با فساد اداری موثر باشد. این نهاد بوسیله مدیریت صحیح و گروهی حرفه ای می تواند به بخشهای مختلف دولت و قراردادهای کاری سرکشی کند و امکان بروز فساد را کاهش دهد

به آزادی به مردم کمک کنند. اما به دلیل وجود محدودیتهایی، غیرمستقیم به وسیله تشویق دولت یا رهبران فعالیت می کنند و از این راه برای خود اعتبار کسب می نمایند.^{۳۷}

سازمانهای غیردولتی برای فعالیت نیاز به فضای مناسب دارند، این فضای مناسب جامعه مدنی است. این دو بر یکدیگر تاثیر متقابل دارند. به همین دلیل جامعه مدنی نقش بسزایی در مبارزه با فساد اداری بازی می کند... در فساد اداری مثلث روابط میان دولت، سرمایه و جامعه مدنی موضوعیت دارد و فساد می تواند در هر سه نفوذ کند. در تئوری و در عمل غیرممکن است که تنها یکی از این سه با فساد مبارزه کند. دولت وظیفه دارد چارچوب قانونی لازم برای جامعه مدنی را فراهم کند. این چارچوب باید مطابق با قواعد بین المللی باشد. جامعه مدنی باید بتواند در مواقعی که دولت نمی خواهد به منفعت عمومی اهمیت دهد از خود عکس العمل نشان دهد. از آثار وجود جامعه مدنی کاهش فساد اداری در سطح خرد و کلان است. سازمانهای غیردولتی فعال در جامعه مدنی می توانند در زمینه ایجاد آگاهی عمومی فعالیت کنند. این موسسات در باب فساد اداری گزارشاتی را منتشر کرده و اقدام به برگزاری سمینار در این زمینه می نمایند.

از دیگر کارکردهای این سازمانها انتقال دیدگاهها و انتقادات مردم به دولت است.

آنها باین کار می توانند در بهبود شرایط با دولت همگام شوند و سبب تهییج و تشویق مردم به مشارکت بیشتر گردند.^{۳۸} "فعالیت دیگر سازمانهای غیردولتی کمک به مردم در دستیابی به حق بر آزادی اطلاعات است. آنچنان که گفته شد اجرای حق دسترسی به اطلاعات در دست دولت است و این حق وسیله ای برای ترقی مشارکت سیاسی شناخته می شود. علاوه بر این حق، حقوق اساسی آزادی افکار و آزادی بیان نیز مهم هستند. دسترسی به این حقوق برای اجرای حق مشارکت در اداره کشور لازم است. در هر دولتی، خصوصا دولتهایی که از نظر خصوصی توسعه نیافته اند، حق مشارکت سیاسی مردم نمی تواند بدون دسترسی به اطلاعات اجرا شود. اغلب درخواست کنندگان اطلاعات افراد عادی یا تاجران هستند که بدنبال اطلاعات مربوط به فعالیتشان می گردند. در اکثر کشورها قوانین مربوط به حق آزادی اطلاعات وجود دارند که به دسترسی مردم کمک می کنند. سازمانهای غیردولتی نیز در این کار نقش دارند. آنها با گرفتن اطلاعات مربوط به عملکرد دولت انجام اعمال غیرعادلانه را برای مقامات دولتی سخت می کنند. همچنین، با دسترسی به اطلاعات مربوط به تصمیمات کلان و کمکهای بلاعوض به سازمانهای دولتی، نظارتی مستقیم بر کار دولت دارند. این نظارت سبب می شود که مدیران در تصمیم گیریهای خود بیشتر دقت نمایند."^{۳۹}

* آزادی رسانه ها:

آزادی بیان و آزادی اطلاعات هر دو در آزادی مطبوعات تجلی می یابد. اگر بخواهیم با فساد اداری در جامعه مبارزه نموده و آن را افشا کنیم به آزادی مطبوعات نیاز داریم. آزادی مطبوعات تضمین کننده دموکراسی نیز هست. در کشورهای مختلف راهکارهای متفاوتی برای حمایت از آزادی مطبوعات برگزیده شده است، اما سیاستمداران سعی می کنند به هر شکل ممکن در کار آنها دخالت کنند. در کشورهای در حال توسعه این تاثیرگذاری شدیدتر است. "رسانه ها باید از کنترل دولت آزاد باشند یک رسانه وابسته به دولت نمی تواند کار خود را به درستی انجام دهد. اگر رسانه ها مالکین متعدد داشته باشند میان آنها نوعی رقابت پدید می آید. بنابراین اگر یکی از آنها از خبری چشم پوشی کند یا به آن دسترسی نداشته باشد بقیه برای گزارش دهی اقدام می کنند. این امر درباره فساد اداری بسیار موثر است. زیرا اگر رسانه ای به خاطر وابستگی به مقامی عمومی سوءاستفاده های او را افشا نکند، سایر رسانه ها به سرعت اقدام می کنند و موضوع علنی می شود."^{۴۰}

"بعضی از مفاسد رهبران سیاسی به خوبی به وسیله رسانه ها فاش می شوند. اگر چه اطلاعات مربوط به آنها اغلب به سختی بدست می آید، مگر اینکه مقررات تضمینی لازم و سازمان قضایی مستقل وجود داشته باشند. شاه کلید تحقیقات روزنامه نگاری پیگیری پول است. واقعیت این است که روزنامه نگاران کمتر فرصت دارند به اطلاعات حسابهای بانکی مقامات عمومی دسترسی پیدا کنند. وقتی چنین اطلاعاتی در دسترس رسانه ها قرار می گیرد، کار مقامات قضایی نیز آغاز می شود. بدون کمک چنین افرادی از تاثیر تحقیقات کاسته می شود. ولی رسانه ها به تنهایی نمی توانند فساد را ریشه کن کنند. اغلب اعتبار زیادی به یک گزارش درخشان داده می شود اما نقش مقام عمومی صادقی که کلید ابتدایی این گزارش را به خبرنگار داده است نادیده گرفته می شود. به این ارتباط باید اعتبار بیشتری داده شود."^{۴۱}

از دیگر عملکردهای مهم دولت در راه مبارزه با فساد اداری شفافیت و مسئولیت پذیری است. از جهت ساختار دولت، شفافیت و مسئولیت پذیری در شرایط تمرکز زدایی بهتر محقق می شود

نتیجه گیری:

آنچنان که بررسی شده، سازوکارهای معرفی شده و مورد استفاده تماما ابزارهای حقوق بشری مهمی هستند که بارها و بارها در اسناد حقوق بشری مورد تاکید قرار گرفته اند. اما این ابزارها تا زمانی که از سوی مردم حمایت نشوند نمی توانند تاثیرات عمیقی داشته باشند. در حقیقت حمایت مردم از رویه دولت در مبارزه با فساداداری و سعی و تلاش آنها در موفقیت این طرح نقش اصلی را بازی می کند. این حمایت از یک فرهنگ نهادینه شده مبارزه با فساداداری بدست می آید که با همکاری دولت تکمیل می شود. همکاری دولت و مردم با یکدیگر می تواند فساد اداری را ریشه کن کند. اما باید این نکته را در ذهن داشت که از بین رفتن فساد اداری به معنای اجرای موازین حقوق بشر نیست. معدود کشورهایی هستند که نرخ فساداداری پایینی دارند اما از لحاظ حقوق بشر دارای مشکلاتی اساسی هستند. این کشورها انگشت شمارند و در عملکرد خود بیشتر به قانون تکیه دارند تا به حمایتهای مردمی. از سوی دیگر، کشورهایی که موازین حقوق بشر را در جامعه خود نهادینه کرده و اجرا می کنند. علاوه بر رکورد حقوق بشری خوب، فساداداری کمی نیز دارند. پس وقتی حقوق بشر و مبارزه با فساداداری گام به گام با هم در جامعه اجرا شوند، می توانند دوران بهتری را برای آن جامعه نوید دهند.

۲ Sano (H.O.) and Alfredsson (G.), "Human Rights and Good Governance", P. ۱۷۵, ۲۰۰۲, Kluwer Law International

۳ ماده ۲ اعلامیه حقوق بشر: هر کس می تواند بدون هیچ گونه تمایز مخصوصا از حیث نژاد، رنگ، جنس، زبان، مذهب، عقیده سیاسی یا هر عقیده دیگر و همچنین ملیت، وضع اجتماعی، ثروت، ولادت یا هر موقعیت دیگر از تمام حقوق و آزادیهای که در اعلامیه ذکر شده است بهره مند گردد.

۴ ماده ۲۶ میثاق حقوق مدنی و سیاسی: کلیه اشخاص در مقابل قانون مساویند و بدون هیچ گونه تبعیض استحقاق حمایت بالسویه قانون را دارند.

۵ Person (Zao), "Human Rights and Corruption", ۱۹۹۸, A Research Paper for Center for Democratic Institution of Australian National University

۶ Narcotics of Police, Carlos Tablante- Financial Times, ۱۲ March ۱۹۹۸, quoting Anti

۷ Person (Zao), "Human Rights and Corruption", P. ۱۳

۸ این مساله در کشورهایی که خود را تنها در یک زمینه دموکراتیک می دانند نمود بیشتری پیدا می کند.

۹ Swarny, St. Knack, Lee, and Azfar, "Gender and Corruption", ۱۹۹۹, International Reform and the Informal Sector Center, University of Maryland

۱۰ Paper from the

۱۰ موسسه شفافیت بین المللی یک سازمان غیر دولتی است که در سراسر جهان به مبارزه با فساد اداری مشغول است. مرکز این موسسه در آلمان است و رهبران آن مدیران سابق بانک جهانی بودند که از رشد فساد اداری در پروژه های بانک ابراز نارضایتی می کردند.

۱۱ www.Transparency.org

۱۲ The Times, ۱۱ May ۱۹۹۹

۱۳ Working Paper for Transparency International, ۱۹۹۹, p. ۱ "Corruption Agency- The Need for and The Role of, an Independent Anti

۱۴ Pope

۱۵ Ibid, p. ۳

۱۶ Ibid, p. ۵

۱۷ LiLock

۱۸ -, World Bank, ۱۹۹۹, p. ۷ "Accountability, Transparency and Corruption in Decentralized Governance", (Jennie)

۱۹ TI Source Book, ۲۰۰۰, p. ۱۲۹

۲۰ Citizen Feedback Surveys to Highlight Corruption in Public Services, The Experience of Public Affair Center Bangalore", (K) / A Gopakumar

۲۱ Transparency International Working Paper, ۱۹۹۸,

۲۲ Roberts ۱۹ "Access to Government Information - An Overview of Issues", (Alsaad) ۱۹, Transparency International Working Paper, ۱۹۹۹, p. ۱

۲۳ Media Ownership, Curbing Corruption: The Media's Work Recommendations For Action", (Frank) ۲۰, Vogl

۲۴ Working Paper For

۲۵ Courageous Public Prosecutors and Independent Minded Official Regulators, The Media's Work Recommendations For Action", (Frank) ۲۱, Vogl

۲۶ Working Paper For Transparency International

۲۷ ۱۹۹۹, p. ۲

کشورهایی که موازین
حقوق بشر را در جامعه
خود نهادینه کرده و اجرا
می کنند علاوه بر رکورد
حقوق بشری خوب
فساداداری کمی نیز دارند.
پس وقتی حقوق بشر و
مبارزه با فساداداری گام
به گام با هم در جامعه اجرا
شوند، می توانند دوران
بهتری را برای آن جامعه
نوید دهند